

Agressieve exoot bedreigt inheems lieveheersbeestje

In Europa verschijnen steeds meer planten en dieren uit de rest van de wereld. Ze verdringen inheemse soorten. De schade is groot.

Door onze redacteurs
**WILMER HECK en
ANNEMARIE KAS**

ALKMAAR, 8 JAN. Ze lijken zo onschuldig, verscholen als ze zitten op tientallen meters hoogte, in een zijtoren van de Grote Kerk in Alkmaar. Met honderden soortgenoten zitten ze dicht opeengepakt om de winter door te komen: Aziatische lieveheersbeestjes, nauwelijks te onderscheiden van hun Europese soortgenoten.

Toch spreekt de Europese Commissie van een groot gevaar. „Vormt een dodelijke bedreiging voor oorspronkelijke lieveheersbeestjes (...) evenals voor vlinders en andere insecten”, aldus het dagelijks bestuur van de Europese Unie in een verklaring.

De Aziatische nieuwkomer is dan ook aanzienlijk agressiever dan de Europese variant. Nadat de *Harmonia axyridis* in 1995 in Nederlandse kassen werd uitgezet als de vruchtzuchtige bestrijder van bladluis, werd hij in 2002 voor het eerst ook buiten aangetroffen. Sindsdien vermenigvuldigt het beestje zich razendsnel. Als er onvoldoende bladluis voor handen is, eet hij larven van zijn eigen familie, van andere insecten die een sleutelrol spelen in het ecosysteem of van Europese soortgenoten.

In de Grote Kerk in Alkmaar, tegenwoordig een kunst- en cultuurcentrum, trof floormanagers Ebbo Voorhout ze vorig jaar voor het eerst aan, met kluiten tegelijk. „Op ons kantoor regent het soms Aziatische lieveheersbeestjes. Ze vallen tussen de balken van het plafond door.” In een paar jaar tijd wist het beestje zich te verspreiden over heel Europa. „Van Oslo tot Pa-

dua, en van Birmingham tot Warschau”, zegt Antoon Loomans van de Plantenziektenkundige Dienst in Wageningen.

De extreme expansiedrift van de Aziatische indringer is reden voor ‘Brussel’ om het lieveheersbeestje symbool te stellen voor het gevaar van ‘invasieve soorten’: dieren en planten uit de rest van de wereld, die door toenemende internationale handel en klimaatverandering in Europa terecht komen. Volgens de Europese Commissie zijn deze ‘exoten’ verantwoordelijk voor het ontworpen van de lokale flora en fauna. Ze verdringen Europese soorten en vormen een bedreiging voor de volksgezondheid. De economische schadepost zou in de EU jaarlijks 12 miljard euro bedragen.

Maar de financiële schade is niet het enige. Er dreigt een „Mac biodiversiteit” te ontstaan, zegt Rob Leuven, milieukundige van de Radboud Universiteit Nijmegen. Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit valt hem

bij. „Als dit ongehinderd doorgaat, wordt de natuur wereldwijd steeds eenvormiger”, meldt het ministerie in een verklaring. „Er zijn al vele unieke soorten en ecosystemen verdwenen en veranderd door de introductie van invasieve soorten.”

De problemen met exoten ontstaan doordat ze in een omgeving

‘Wereldwijd ontstaat een Mac biodiversiteit’

Rob Leuven, milieukundige van de Radboud Universiteit Nijmegen

terecht komen waar geen of minder natuurlijke vijanden bestaan. Een klassiek voorbeeld is de Amerikaanse vogelkers, een plant uit de rozenfamilie die in de jaren twintig van de vorige eeuw in Nederland werd geïntroduceerd. In Amerika houdt de bodemschimmel *Pythium* de soort in toom. In Europa ontbreekt deze schimmel, waardoor de Amerikaanse vogelkers gaat woekeren en andere

soorten in de verdrukking raken.

De belangrijkste aanjager van de steeds grotere eenvormigheid in de biodiversiteit is het toenemende internationale transport: voor de stabiliteit neemt een schip in de VS ballastwater in, laat het in Europa weer los en verspreidt daarmee tientallen soorten kwalen, slakken en planten die niet in

Europa voorkomen. De EU schat het aantal uitheemse soorten in Europa ondertussen op ruim 10.800 – en dat aantal neemt steeds sneller toe.

Om de invasie een halt toe te roepen, presenteerde de Europese Commissie in december een lijst met opties voor een gezamenlijke, Europese aanpak. De plannen spreken van „grensbewaking”, „snelle responsmechanismen”,

„uitroeiplannen” en een „pan-Europees waarschuwing- en informatiesysteem”.

Wat het Aziatische lieveheersbeestje betreft zijn de onheilstijdingen uit Brussel volgens Loomans „iets te kort door de bocht”. Loomans: „Dat een verschuiving in biodiversiteit plaatsvindt is zeker, maar het is de vraag of de inheemse lieveheersbeestjes en andere insecten echt in de verdrukking komen.”

Maar er zijn veel invasieve soorten waarvan de forse schade nu al wel duidelijk is. Die beperkt zich niet tot de biodiversiteit. „Naast exoten die de natuur bedreigen, zijn er ook exoten die gezondheidsproblemen bij mensen of economische schade kunnen veroorzaken”, laat het ministerie van Landbouw weten. Die economische kosten bestaan vooral uit de bestrijding van invasieve soorten. Risico’s voor de volksgezondheid ontstaan als exotische insecten nieuwe virussen meenemen.

De EU draagt zelf ook bij aan

het probleem. De Unie verbindt allerlei waterwegen met elkaar om het transport over water te bevorderen. De Rijn staat ondertussen in verbinding met de Wolga. Zo kunnen organismen zich gemakkelijker verspreiden.

Een goed voorbeeld volgens Leuven van de Radboud Universiteit is de Kaspische slijkgarnaal; vanuit de Kaspische zee in Nederland terecht gekomen. „Die haalt slib uit het water en zet het af op stenen en schelpen, waardoor andere organismen er niet meer kunnen groeien en schelpen verstikken.” Leuven: „Overal ter wereld gaan de rivierdelta’s steeds meer op elkaar lijken. Dat houdt gelijke tred met de internationale handelsstromen.”

Het voorstel van de Europese Commissie, dat EU-landen elkaar vaker waarschuwen over gesignaleerde exoten, is nuttig, denkt Wiebe Lammers van het Coördinatieteam Invasieve Exoten, een onderdeel van het ministerie van Landbouw. De grenscontroles om schadelijke diersoorten tijdig te signaleren en uit te roeien, is veel lastiger te realiseren. Juist de inschatting van de risico’s van nieuwe exoten voor andere diersoorten blijkt vrijwel onmogelijk – vooral als het om schade aan biodiversiteit gaat. „In de land- of tuinbouw hebben boeren het snel door als een diersoort schadelijk voor hun gewassen is. Maar bij bedreiging van de natuur weet je pas zeker dat het gebeurt, als het gebeurt.”

De beste manier om het risico in te schatten, is om je heen kijken, zegt Lammers. „Heeft de soort ergens anders al soortgenoten verdrongen, dan is de kans groot dat hij in Nederland of Europa ook schadelijk is.”

Voor het Aziatische lieveheersbeestje komen de plannen van de Europese Commissie in ieder geval te laat: „Die raken we nooit meer kwijt”, aldus Lammers. Alleen in Australië en Nieuw-Zeeland is hij nog niet gesignaleerd.

Wat voor planten en dieren zijn het?

- **Watermavel.** Waterplant uit Noord-Amerika die inheemse waterplanten overwoekert.
- **Kaspische slijkgarnaal.** Haalt slib uit water en zet dit af op stenen en schelpen, waardoor andere organismen zich er niet meer kunnen vestigen en schelpen verstikken.
- **Quaggamossel.** Komt uit het Zwarte Zeegebied en veroorzaakt schade aan koelsystemen van elektriciteitsbedrijven.
- **Muskusrat.** Vorige eeuw om zijn vacht naar Europa geëxporteerd. Ondergraaft dijken.
- **Chinese wolhandkrab.** Sinds begin vorige eeuw in Europa.

Beschadigt fuiken en netten.

- **Aziatische boktor.** Vreet Europese loofbomen op.
- **Californische rivierkreeft.** Verjaagt Europese soortgenoten.
- **De Amerikaanse vogelkers.** Een boom die ooit als ‘opvulhout’ naar Nederland is gehaald, maar zo snel groeit dat hij inheemse bomen wegdrukt.
- **De rosse stekelstaartend.** Bedreigt in Spanje een witkop-eend door zich massaal daarmee voort te planten.

Lees meer over ‘invasieve exoten’ op www.euro-pe-aliens.org.

Wat is de schade die zij precies veroorzaken?

- **De biodiversiteit neemt af,** door vermenging, verstoring van bestuivingsprocessen of habitat- en voedselconcurrentie met inheemse soorten. Zo verdrijft de Amerikaanse grijze eekhoorn op veel plaatsen in Europa de inheemse rode eekhoorn.
- **Aantasting ecosystemen.** In de Middellandse Zee overwoekert zeewier *Caulerpa taxifolia* zeegrasveld; vissen verdwijnen.
- **Economische schade.** De muskusrat ondergraaft dijken, de driehoeksmossel blokkeert waterleidingen. Bestrijding ervan is kostbaar.
- **Gezondheidsproblemen.** Exotische soorten verspreiden ziekten en veroorzaken allergieën en huidirritaties. De Aziatische tijgermug verspreidt in Europa onder meer de knokkelkoorts en het Westelijke-Nijlvirus.